

Vuonna 2018 kiinnitimme huomiota Turun kaupungin saaresa (V) teiden piennarniittyjen isoihin valkolehdokkikasvustoihin, *Platanthera bifolia* (ETRS-TM35FIN 6701:233 ja 6701:235). Valkolehdokit kasvoivat maanteiden ja pyöräteiden välittömässä läheisyydessä. Kasvustot sijaitsivat erillisinä noin neljän tiekilometrin matkalla. Niiden pituudet tien pientareella olivat noin 110 metriä, noin 100 metriä ja noin 60 metriä. Kasvustot niitettiin vuosittain kaksi tai kolme kertaa; ensin kesäkuun alkupuolella, sitten valkolehdokin kukinnan aikoihin heinäkuun alussa ja toisinaan kolmannen kerran myöhemmin kesällä. Vesakon torjunnasta liikenneturvallisuuden nimissä ei ollut kyse vaan tienpientareen leikkaamisesta nurmikon kaltaiseksi ”kauniiksi”.

Piennarniittyjen leikkaamisesta käydään vuosittain kesäisin kiivastakin julkista mielipidekeskustelua, enimmäkseen tuulesta temmattujen kuvitelmien perusteella. Näin toimivat jopa viranomaiset. Päätimme seurata tarkemmin lehdokkikasvustojen kehitystä. Seurasimme ensin kahden kasvuston muutoksia viiden vuoden ajan laskien kukkivat kasvit kolmena vuotena. Vuonna 2023 löytyi vielä yksi kasvusto, jonka lisäsimme seurantaan. Seuranta on ollut yhteensä kuutena eri vuotena kahdeksan vuoden jaksolla 2018–2025. Tulokset ovat seuraavan sivun taulukossa.

► Valkolehdokkien seurannan lähtötilanne vuonna 2018.

Tien pientareiden

valko- lehdokit

Turussa

IRENE ROUTIO ja MATTI VALTA

Niiton seurauksena valkolehdoikkikasvustot supistuivat 2–4 vuodessa lähes olemattomiin. Isoimmassa (kasvusto 1; lähtötilanne 241 yksilöä) niiton ulkopuolelle jäävien kasvien yksilömäärä nousi hetkellisesti vuonna 2023, kuten niittoalueellakin, mutta runsastuminen tyrehtyi muutamassa vuodessa. Niittoalueen ulkopuolella kasveja on säilynyt jonkin verran vuoteen 2025 saakka.

Lehdokit kasvattavat ensimmäisinä vuosina kukkimatoman lehtiruusukkeeseen. Sen jälkeen ne pyrkivät kukkimaan vuosittain niitosta huolimatta, kunnes kasvien voimat ehtyvät. Siementuotanto on vähäistä. Seuranta-aikana kasvustot

ovat säilyneet ja levittäytyneetkin jonkin verran niittoalueen ulkopuolelle ojan taakse lähemmäs metsän reunaa, missä kasveja on edelleen.

Mistä ja miten pitkän ajan kuluessa valkolehdoikit olivat tien pientareelle tulleet, jää arvailujen varaan. 241 yksilön lehdokkikasvuston kehittymiseen kulunee useita vuosia. Paljonkohan lehdokkeja nyt olisi ilman niittoa; toden-

näköisesti huomattavasti nollaa enemmän.

Valkolehdoikki on rauhoitettu kasvi, jonka poiminta on kielletty, kuten myös hävittäminen ja vahingoittaminen. Seurauksena on kansalaiselle sakkorangaistus. Alueen niitosta vastaavaa tahoa tuskin kukaan lähtee rankaisemaan. Yksityiset henkilöt keräsivät muutamia tuoksuvia kukkavarsia maljakoihinsa en-

Kolmen erillisen valkolehdoikkikasvuston kukkivien yksilöiden määrä vuosina 2018–2025. Suluisa ovat kasvustojen kukkivat yksilöt niittoalueen ulkopuolella. Jaottelu ei ole mutkatonta, sillä niitto on tehostunut seuranta-aikana ja niittoalueen leveys voi vaihdella vuosittain.

Seurantavuosi	Kasvusto 1	Kasvusto 2	Kasvusto 3	Yhteensä 1, 2, 3
2018	211 (30)	71 (9)	?	284 (39)
2019	52 (?)	30 (?)	?	82
2022	0 (31)	0	?	0 (31)
2023	25 (14)	0	45	70 (14)
2024	2	0	2	4
2025	0 (7)	0 (1)	0	0 (8)
Yhteensä	310 (82)	103 (10)	47	440 (92)

▼ Yksi yksilö on säästynyt niittovyöhykkeitten väliin.

M. Valtia 28.6.2022

◀ Pientareita niitetään tien ja kevyen liikenteen väylän molemmilla luiskilla ja niiden välissä.

nen niittoa, ”koska ne niitetään kuitenkin”.

Jotain on siis vialla tässä asiassa; käytäntö, lainsäädäntö, virkamiehet, kansalaiset ja luonnonkasvit eivät kohtaa. Valkolehdokkikasvustojen merkitseminen esimerkiksi punaisilla metallipaaluilla olisi yksinkertainen ja helppo ratkaisu. Niittoterä tulisi nostaa ylös paalujen väliseltä alueelta. Samanlaisen käytännön tulisi koskea kaikkia piennarniityn rauhoitettuja kasveja sekä harvinaisuuksia kuten horkakatkeroa, *Gentianella amarella*, mäkiapilaa, *Trifolium montanum*, hirvenputkea, *Seseli libanotis*, ja ketoneilikkaa, *Dianthus deltoides*.

Niiton ajankohdassa on jonkin verran vaihtelua kuntittain. Muun muassa kesämökkikuntana tunnetussa Kustavissa niitto on siirretty myöhemmäksi ja tapahtuu yhden kerran juhannuksen jälkeen. Suotavampi ajankohta

olisi elokuu yleisimpien pien-narkasvien siementen kypsytyä. Näitä lajeja on iso joukko; muun muassa ahdekaunokki, *Centaurea jacea*, niittynätkelmä, *Lathyrus pratensis*, hiirenvirna, *Vicia cracca*, apilat, *Trifolium*, monet sarjakukkaiset, *Angelica*, *Heracleum*, *Pastinaca*, ja matarat, *Galium*.

Teiden piennarniityillä voi kasvaa merkittäviä kasviharvinaisuuksia (Uusitalo 2009, Rautapää 2014). Piennarniityt ovat tärkeitä pienbiotooppeja perhosille ja muulle niittyeliöstölle (Saarinen ym. 2006, Valtonen 2006). Pientareitten niittämättä jättäminen tuottaisi kuntien ja valtion talouteen huomattavia säästöjä (Routio 2014).

Huolestuttavinta on, että palkattujen pienurakoitsijoiden niittokalusto on enimmäkseen vääränlaista: ei vesakon-torjuntaan soveltuvaa, vaan nurmikon kaltaisen biodiversiteetiltään köyhän piennarbiotoopin tekoon tarkoitettua.

Rautapää, Marko 2014: Kesämaksaruohosta Kurhoon – kilometri maantien reunaa Luhangassa. *Lutukka* 30: 67–76.

Routio, I. 2014: Piennarniityjen suojelusta syntyy säästöä. *Turun Sanomat* 26.9.2014: 25.

Saarinen, K., Jantunen, J. & Valtonen, A. 2006: Niiton vaikutus tienpientareiden niittyeliöstön monimuotoisuuteen (NIINI). Hankkeen loppuraportti. Tiehallinnon selvityksiä 9/2006: 1–46.

Uusitalo, A. 2009: Tienvarsikasvistoa kartoitettu Keski-Suomessa. *Lutukka* 25: 18–28.

Valtonen, A. 2006: *Roadside environments as habitats for Lepidoptera*. University of Joensuu, PhD dissertations in Biology 42: 1–119.

Monitoring of roadside stands of *Platanthera bifolia* in Turku, SW Finland

We monitored the development of large *Platanthera bifolia* stands located in roadside meadows in Turku (the biogeographical province of Finland Proper) along three roads in 2018–2025. They disappeared in 2–4 years as a result of repeated mowing. This orchid species still remains outside the mowing area. Mowing should be aimed at the thickets of woody plants, not at the low herbaceous vascular flora, and it should be undertaken in late summer, not early or mid-summer. Plant rarities and endangered species growing on roadsides could be marked, for example, with metal stakes to prevent mowing.

Irene Routio ja Matti Valta, Turku,
luontosade.valta@elisnet.fi